

הַנּוֹנֵן שֶׁל וַיְהִי בְּנִסְעַת הָאָרוֹן

1. שו"ת מהרש"ל סימן עג

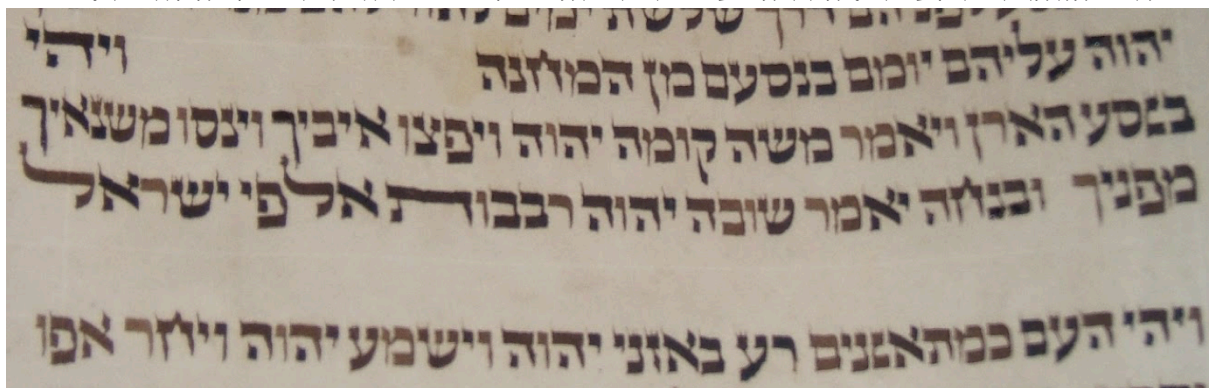
שאלה הנונין של ויהי בנסע הארון שמהפכין אותן בתחילה וסוף ויש מוסיפין נונין וכמה פני' שונות בין הסופרים יורינו מר איך לנהוג.

תשובה דבר זה כתבתי בחבורי הגדול בפרק כל כתבי ואעתיק לך אות באות מסקינן בסוגיא (שבת קט"ו:) ת"ר ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סמניות מלמעלה לומר שאין זו מקומה כדתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה. פי' רש"י בדגלים הייתה ראויה להכתב בפר' מדבר סיני ושם הוא מקומה. ולמה נכתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' ואמר ר' חמא בר חנינא שסרו מאחרי ה' פי' שהיו בורחים מהר סיני דרך ג' ימים כתינוק הבורח מבית הספר לפי שלמדו הרבה. פורענות שנייה ויהי העם כמתאווננים, ולעתיד שיהיו כל הפורענות בטלים ולא ידאגו לפורענות תחזור הפרשה למקומה. ר' אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא לעצמו נמצא ספר במדבר יש בו ג' ספרים עד ויהי בנסוע ספר אחד והוא בעצמו ספר שני ועד כלות הספר ספר שלישי והיינו דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרים של תורה. ופי' רש"י עשה לה סימנים מלמעלה למטה להבדילה מן הסמוכות לה ואח"כ פי' למעלה ולמטה בתחילה וסוף ויהי בנסוע הארון ע"כ. כך נמצא בפירש"י שלנו וצריך לפרש תחילה וסוף של ויהי בנסוע הארון אבל בפי' רש"י של קלף מדויק מצאתי כתוב בזה העניין בתחילה וסוף /יש כאן ציור נ' הפוכה בטכסט/ ויהי בנסע הארון /יש כאן ציור נ' הפוכה בטכסט/

העניין בתחילה וסוף /יש כאן ציור נ' הפוכה בטכסט/ ויהי בנסוע הארון /יש כאן ציור נ' הפוכה בטכסט/

ע"כ דהיינו סימנין בתחלה וסוף הן שתי נונין הפוכין וכן עושין מקצת סופרים ותמה אני עליהם לכתוב ב' אותיות בתורה שלא לצורך ולפוסלה שהרי אפי' אות אחת יתירה פוסלת וכן אפי' פיסוק טעם או ניקוד בדיו פוסל התורה כ"ש כה"ג ולא אמרי' שעשה לה הקדוש ברוך הוא סימנים אלא ר"ל פרשה לפנייה ולאחריה כי מן הדין לא היה לו להפסיק שהרי לעיל מיניה כתיב וארון ברית ה' נוסע לפנייהם אלא שבא להראות סימן לרשב"ג כטעמיה ולר' כטעמיה וטעו התלמידים וסברו שהסימנים הן כנונין אבל הרמב"ם ושום מחבר לא הזכירו ואם הסימנים היו על אלו נונין א"כ בודאי אם לא עשו מעכב מאחר שאינו מתקון הסופרים אלא מציוי הקדוש ברוך הוא כמו שאמר התנא עשה לה הקדוש ברוך הוא סימנים וא"כ למה לא הזכירו המחברים וראיתי בס"ת מדויק שכתב מהר"ר טודרוס הז"ק משפירא ולא כתב שום נון יתירה אלא עשה סימנין בנון הפוכה כגון ויהי (בנסע) /בטכסט הוכנס כאן בסוגריים מרובעות בנסע עם נ' הפוכה/ גם בזו תימה הלא אות הפוכה אינה אות ואין לך שינוי אות גדול מזה הלא כתב מהררי"ק דלא מהני קריאת יניק דלא חכים ולא טיפש היכא שלא נכתב האות כראוי אלא להכיר בין וי"ו ליו"ד א"כ כ"ש הכא שאינה אות לגמרי ולא עוד שבודאי יניק דלא חכים לא יכול לקרותה כלל אלא שאינני /אולי צ"ל שלא או להלן יכול/ אוכל לפוסלה מחמת היפוך הנונין שהרי כתב הרמב"ם ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשונות כגון הפיא"ן הכפופות והטור כתב בשמו פיאין המלופפות והסמ"ג כתב בשמו פיאין המלופפות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש כו' וכל אלו הדברים למצוה ולא לעיכוב וא"כ מאחר שקבלו הסופר להופכן צריכים לכתחילה להופכן וכ"ש שאין לפוסלן אכן תמה אני על דבריו מאחר שאינם לעיכוב א"כ ממילא פסול יש בהן שהרי אין להן צורת האותיות כלל ואינו דומה כלל לאותיות גדולות או קטנות או פיאין המלופפות לפי שיש להן צורת האותיות אלא שהן משונות מפי עזרא הסופר לאיזה כוונה ומ"ה לא מעכב אבל בעקומות לא היה מסתבר כלל בעיני בפרט מאחר שאינה כתובה לא במשנה ולא בגמרא ולא בה"ג אלא העתקת סופרים הוא ואמינא שיבושא כיון דעל על ובפרט גבי ויהי בנסע הארון שבא הטעות ממאמר עשה להם סימניות כדפי' ומ"מ לא אוכל לפוסלן בזה היכא שלא הוסיף שום נון

כפופה אלא שהפך הנונין שבתוך הכתב מאחר שהרמב"ם כתב להיתר ואחריו הסמ"ג והטור וא"כ אולי מפי עזרא הסופרים הוסיפו בהפיכות נונין לחזק הסמנים שעשה הקדוש ברוך הוא ותיקון סופרים הוא זה למצוה ולא לעכב ומ"מ לעצמי היה בדעתי לחוש ומוחקן עד שמצאתי כך בזוהר שהיה כך הקבלה בימיהן מימות ר' שמעון בן יוחאי כאשר אביאו לקמן. . . . ומה שהוא כתב שהם הסימנים כבר כתבתי שהוא טעות ואינם מפי הקדוש ברוך הוא והסימנים מפי הגבורה והיינו הפרשיות פתוחות וסתומות וכן בזוהר אינו משמע כלל שהנונין משום סימנים הן והנון של מתאוננים יוכיח והנה הפשתי ובדקתי בס"ת וראיתי י"ב תמונות בעניין הנונין תמונה ראשונה שכתב הז"ק מהר"ר טודרוס מ"כ נון ראשונה של בנסוע הפוכה והנון שנייה של ובנחה אינה הפוכה והנונים של כמתאוננים שניהם הפוכות. . . תמונה אחת עשר שנון אחראה וקדמאה של כמתאוננים הפוכות וראשונה אינה הפוכה וזו שלא כראוי לכ"ע אלא יתקן אף נון ראשונה של בנסע. תמונה י"ב שעשה הסופר נונין הפוכין בראשי הנונין הכתובים בסדר יפה קבל הסופר ואף שאינה לפי משמעות הזוהר כי מדרש הזוהר אינו לעיכוב. הנראה בעיני כתבתי וה' יצילני משגיאות דברי שלמה לורי"א.

2. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קסה

בספר תורה שהיו הנון דבנסע ונון דכמתאוננים הפוכין נשאלתי מהרה"ג ר' מרדכי ספרינגער שליט"א בס"ת שכתוב בהם נונין הפוכין דאצל פרשה דויהי בנסע לא באמצע הפסק הפרשיות אלא נון של בנסע ונון של כמתאוננים היו הפוכין אם הוא כשר. והשבתי שנעשה זה לשיטת מהרש"ל ולכן אף שהנו"ב פליג ומסתבר כדבריו אין לפוסלו בדיעבד וא"כ יש לקרא בו אף לכתחלה. ואין לתקן ס"ת זו שנעשה לדעת מהרש"ל דהוא פוסל אם הנונין הפוכין הם במקום הפסק של בין הפרשיות ולעשות היפוך דעתו מסתבר שאין רשאים דלא גרע מבמקום מהרש"ל שיש לעשות כמותו וגם יש לתלות שנעשה זה במקום שנוהגין כן. משה פיינשטיין

3. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קיז

א' בדבר ספרי תורה מקהל יוצאי תימן שמחמת שנוהגין שכל העולה לתורה קורא בעצמו ויש הרבה שלא בקיאי בהטעמים נסמנו כעין עגולה קטנה לסימן בסוף פסוק ובאתנחתא ובמקום שקורין תיבת את בצירי ותיבת כל בחולם ע"י חקק בברזל, ומשמע שנעשה זה על פי הוראת חכם ע"פ מה דאיתא בספר רביד הזהב שדימה הסימן דהנחת אויר שהכשיר הריב"ש סימן רפ"ו ופסק כן הרמ"א /יו"ד/ בסוף סימן ער"ד לסימן זה דחקק בברזל, וכתר"ה דחה דעד כאן לא התירו אלא בהנחת אויר שלא עשה שום רושם ולא מוכח שעשה כן לפיסוק טעמים שפעמים מזדמן להסופר שמניח הפסק אויר דרך כתיבתו בלא כוונה לשום דבר ולהשוות השורות וכדומה, ולא בחקיקה ע"י ברזל ועץ שעושה רושם ומוכח שהוא לפיסוק טעמים ולומר כפי הקרי באת וכל וכדומה. וכתב כתר"ה שכן ראה גם בתשובת מהר"מ שיק חיו"ד סימן רע"ח שמחלק כן. . . .

והנה מהרש"ל הובא בנוב"ק חיו"ד סימן ע"ד סובר שכל מעשה כתיבה אף נקודה פוסל מדין יתיר אות, ואם הוא כדבריו היה שייך לפסול גם בכתיבה שבלא דיו כדכתבתי בתשובה סימן ק"מ ביו"ד ח"ב עיין שם, ויקשה קצת מש"כ מהרש"ל בלשונו אפילו פיסוק טעם או ניקוד בדיו פסול וצריך לומר דכוונתו למעט הפסק פסוקים בהנחת אויר שכשר כדסובר הריב"ש, ודיו לאו דוקא אלא משום

דדרך לכתוב בדיו נקט דיו וה"ה בכל כתיבה שפוסל, אבל מהא דעזרא ראייה שלא מיפסל מדין יתור אותיות בהנקודות דאם היו נקודות כאותיות יתירות הרי היה זה ודאי אסור וגם פסול ולא היה שייך לו לומר אם יאמר דהרי ודאי יאמר ואין לו שום תירוץ על זה וגם לשון לא מחקתי לא שייך כלל וצ"ע שיטת מהרש"ל דהרי הוא שלא ככל רבותינו הראשונים כדהקשה עליו בנו"ב שם. אבל גם מה שמכשיר הנו"ב באותיות יתירות כשאינה סמוכה לתיבה כבר בארתי בתשובה שם שהוא תמוה שהוא נגד הרמב"ם ויש לפסול אותיות ותיבות יתירות אף בתפילין ומזוזות וכ"ש בס"ת עיין שם.

עכ"פ נתברר שליכא טעות בשיטת רביד הזהב ששיטתו נכונה וליכא שום קושיא עליו ולכן ברור שהספרים שנכתבו בתימן ע"י חקק בברזל לסימן בסוף פסוק ואתנחתא וכשצריך לקרא את בצירי וכל בחולם נעשו על פי הוראתו ואין לפוסלם וכל אלו שמתפללים בבתי כנסיות דאנשי תימן אין להם לחשוש מלעלות לתורה דכדאי לסמוך עליו ובפרט שהוא היה מגדולי חכמי תימן בדורות הקודמים זה כמאתים שנה שרוב החכמים שאחרי כן היו תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ואף שבמקומותינו אין להתיר לעשות כן דאף בהנחת אויר בין הפסוקים אין נוהגין אצלינו אף לא המעט שהרמ"א או"ח סימן ל"ב סעיף ל"ב כתב שנוהגין להניח מעט חלק וכן פוסק הש"ך יו"ד סימן ער"ד סק"ו דנהגין כהמג"א ס"ק מ"ה דסובר דהריב"ש לא הכשיר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אין להניח חלק כלל בין פסוק לפסוק אף שאין לו ראייה מהריב"ש דאוסר לכתחלה אלא שליכא ראייה משם שמתיר גם לכתחלה דהעובדא שנשאל היה לענין דייעבד שלכן ל"ק כלום על הרמ"א והש"ך על שמתירין גם לכתחלה, אבל כיון שליכא ראייה שמתיר סובר ספר הזכרונות שהביא המג"א מסברא לאיסור, ומש"כ המג"א דהא איכא גם ראשי פסוקים שאין להם הכרע וגם אנן לא בקיאים בפסוקים לא מובן כל כך דהא סימן הפסק הוא אליבא דקבלת קריאתנו דאנו דנין עליהם כדיני פסוקים שלמים לכל דבר, והקרא המתחיל ארור פשוט שליכא ספק לענין הקריאה וכן לכל ה' המקראות אין להם הכרע לענין המסורת אבל לענין הקריאה איכא הכרע שכמעט מוכרח כן, וסברי דרשאין לעשות סימן בהנחת אויר מאחר שאנו קורין כן אף אם האמת אינו כן. עכ"פ אנו נוהגין כהמג"א לענין לכתחלה ובדיעבד אין לאסור גם אצלינו דליכא מנהג לדיעבד, אבל לאנשי תימן הוא היתר גמור מאחר שהן עושין ע"פ הוראת רבן. ולשון הרמ"א והש"ך שצריך להניח מעט חלק זה ודאי תמוה וצ"ע. ומש"כ מהר"מ שיק שכתב דהרמ"א שכתב שצריך לעשות הפסק בין הפסוקים בתפילין ולא כתב בס"ת הוא בכונה שבס"ת שאיכא פסוק אחד דבתחלתו אין לו הכרע לכן סובר שלא יעשו ובתפילין שליכא פסוק כזה סובר שרשאין, ולא נכון זה כלל דאין להם הכרע הוא רק למסורת ולא לקריאה כדלעיל כדי שיהיה אפשר לפרשו גם אלמעלה, ומצד המסורת כל הפסק הוא שלא כהמסורת שנמסר שלא יהיה הפסק בין פסוקים, וגם לא מתורץ בזה הש"ך שגם בס"ת כתב שצריך להניח ריוח בין הפסוקים.

4. שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - יורה דעה סימן עד

מכתבו קבלתי ולא יכולתי לעיין בדבריו כי נהייתי נחליתי באיזה מכאוב ויסורים באצבע הימיני. ... ועל דבר הנוני"ן הפוכין שהאריך. לא ידעתי צורך האריכות בזה וכבר האריך רש"ל בתשובה סימן ע"ג. והנה מימי אין דעתי נוחה להאריך בדבר שאין לו יסוד בגמ' ובפוסקים כי מה שלא נתבאר בגמ' אין לנו מקום לעמוד בו על האמת. ורום מעלתו הוציאני חוץ לגדרי ולכבודו אאריך קצת בזה. ובפרט כי איני כדאי לחלוק על מאור הגדול הרש"ל ומאן יהיב לן מעפרא וננהרינהו לעינין אבל בדבר זה אני נוטה מדבריו אחרי מחילת כבודו של מהרש"ל. והנה רש"ל ז"ל רצונו לומר דמ"ש רז"ל בפ' כל כתבי פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימנין. כוונת הגמ' על הפסקות פרשיות סתומה קודם ויהי בנסוע והפסק פרשה אחר ויהי בנסוע. והיינו שמן הדין לא היה לו להפסיק שהרי לעיל מיניה כתיב וארון ברית ה' נוסע וגו' אלא שבא להראות סימן לרשב"ג כטעמיה ולרבי כטעמיה. והכלל החליט רש"ל בדעתו שעצם הנוני"ן המנוזרין אין להם שורש ויסוד בהגמרא כלל לסימנין שאמרו בגמ' רק הם ענין אחר בפ"ע ושורשם ע"פ מדרש הזוהר. וע"ז בנה יסודו שאין לעשות נוני"ן בין הפרשיות כלל רק לעשות נו"ן של בנסוע מנוזר וכן נו"ן של ובנוחה או נו"ן של כמתאוננים לכל מר כדאית ליה בזוהר והאריך בתבניתם. והחליט עוד שאם עשה הסופר נו"ן יתירה בין הפרשיות

הס"ת נפסלה שהרי אפי' אות אחת יתירה פוסלת וכן אפי' פיסוק טעם או ניקוד בדיו פסול כ"ש כה"ג. עכ"ד מהרש"ל. ואף שאין שועל כמוני משיב את הארי החי אחר מותו עם כל זה על עיקר דבריו שכתב והחליט שאם כתוב אות אחת יתר בתורה פסול בלי טעם וראיה כלל. אומר אני ברית הן הן הדברים שנאמרו למשה מסיני ולא טעמא בעי ואני בעניי לא מצאתי שורש לדבריו ומנ"ל לפסול ס"ת אם כתב בה אותיות יתירות... ומ"ש מהרש"ל שהרי אפילו פיסוק טעם או נקודה בדיו פוסל ס"ת. לדעתי אין מזה ראיה כי מה שניקוד בדיו פוסל היינו משום דיש אם למקרא ולמסורת וע"י הניקוד גורע המסורת ומחליט הקרי. והראיה שאפילו גורר הניקוד עדיין נשאר הס"ת בפסול אף דלא בעינן בס"ת כסדרן והיינו הואיל והסופר גילה דעתו שאינו חושש במסורת וכמבואר בי"ד סימן רע"ד בט"ז ס"ק ו' וכן כתב שם הרב"י בשם רבינו ירוחם ובשם רבינו האי ורשב"א. הרי משם ראיה לסתור דעת רש"ל דאי לאו האי טעמא דיש אם למסורת לא היה הניקוד פוסל אף שהוא יתיר שהרי תורה שמסר לנו משה רבינו לא היתה נקודה הא קמן שאין היתיר פוסל. ופיסוק הפסוקים שפוסל אם עשאן ע"י שריטת דיו וכמבואר בי"ד שם ג"כ אין הטעם משום יתיר אלא נ"ל הטעם משום שאין אנו בקיאים בפסוקים וכל פסוקא דלא פסקיה כו'. ומ"ש מהרש"ל שפיסוק טעם פוסל בתורה. דבר זה לא מצאתי מפורש רק פיסוק פסוקים ובשגגה יצא הדבר ממהרש"ל. אבל מ"מ הדין דין אמת ואם לא נתפרש בהפוסקים נ"ל כי פיסוק טעמים פוסל מהך טעמא גופיה שהניקוד פוסל משום שגם לענין הטעם יש הפרש גדול בין כתיב לקרי וכמ"ש המדקדק הגדול ר' זלמן הענא בשערי תפלה שלו בענין שני מיני טעמים הנמצאות בפרשת וישלח בהפסוק וילך ראובן וגו' ובעשרת הדברות. אבל לפסול אות יתיר הנמצא בתורה בגליון או בריוח שבין פרשיות לא ידעתי מניין הוא ... ומעתה כיון שעלה בדינו שאין היתר פוסל וחסרון אות ודאי שפוסל בתורה וא"כ אני אומר אם הייתי מסופק בנוני"ן המנוזרין אם המה בין הפרשיות או נו"ן של בנסוע ומתאוננים עצמן אז מספיקא יותר ראוי לעשות בין הפרשיות שאז ממנ"פ אם כיונו הדבר מה טוב ובא"ל אין כאן אלא חשש יתר. אבל בנו"ן של בנסוע עצמה וכן במתאוננים אם לא כיונו לפי דעת רז"ל אז חסירות שתי אותיות בתורה מאמצע התיבה דהא ודאי שנו"ן מנוזר אין תורת אות עליו אם לא שקבלנו כך מסיני וא"כ יש כאן חשש חסרון הפוסל ויותר יש לנו להכניס בספק יתירות מבספק חסרון וקלקול התיבה. וזה פשוט וברור לדעתי. וכ"ז אם לא היה בדינו לברר דעת חז"ל מה שכיונו בסימנים הללו אבל ת"ל יש בדינו לעמוד על דעת רבותינו בעלי התלמוד מה היה בכוונתם בסימנים הללו אם על הפסק הפרשיות כדעת רש"ל או על נוני"ן המנוזרין ואם על הנוני"ן על איזה מהנוני"ן וכאשר אאריך קצת בזה לסתור דברי מהרש"ל. והנה בדברי הזוהר אין רצוני להאריך ומה מאד חרה אפי' על אלו העוסקים בספר הזוהר ובספרי הקבלה בפרהסיא פורקים עול תורה נגלית מעל צוארם ומצפצפים ומהגים בספר הזוהר וזה לא עלה בידם ועי"ז תורה משתכחת מישראל ולא עוד אלא בדורותינו נתרבו המינים מכת הש"ץ שחיק טמיא היה ראוי לגדור גדר בלימוד הזוהר וספרי הקבלה. והנה אין הזמן להאריך בזה ועכ"פ אין מורין הלכה מן הזוהר ואין רצוני להאריך בכוונת הזוהר כי אין לי עסק בנסתרות ובמה שהורשיתי אתבונן. ... אבל נעלם מהגאון רש"ל ז"ל דברי רבינו האי ז"ל הביאם מרן הכסף משנה בפ"א מהלכות שבת הלכה י"א וז"ל ופי' רבינו האי שני סימנין שאין אותיות ידועות בכתב שהן נקראים סימנים בעלמא כגון נוני"ן הפוכין דכתבו גבי ויהי בנסוע הארון כדמפורש בפ' כל כתבי עכ"ל. הרי שרמז רבינו האי על הנוני"ן הפוכים שהן מפורשין בפ' כל כתבי וא"כ כוונת הגמרא בסימנין הללו על הנוני"ן הפוכין והן הן הסימנין עצמן ולא כדברי מהרש"ל שפירש שאין לנוני"ן הפוכין שורש בגמרא ורבינו האי בקי בפירוש הגמרא טפי מיניה והזוהר עדיין לא נתגלה בימי רבינו האי וגם הרי רבינו האי כתב דמפורש בפרק כ"כ. ומעתה עלה בדינו שפירוש רש"ל בהגמרא דהסימנים הם פרשיות נדחה לגמרי ונתברר לנו שפירוש הסימנין הם הנוני"ן המנוזרין. ומעתה חל עלינו חובת ביאור כונת הגמ' אם הנוני"ן מנוזרין הם בריוח שבין הפרשיות או בתיבות עצמן.

ונראה דאי הוה קאי על הנוני"ן של התיבות עצמן קשיא ג"כ מה שאמרו שעשה לה הקדוש ברוך הוא סימנין מלמעלה ומלמטה דאטו נו"ן של בנסוע היא תחלת הפרשה והיה ראוי להיות הסימן בוי"ו של ויהי בנסוע שהיא תחלת הפרשה. וביותר קשה על מה שאמרו ומלמטה ואטו נו"ן של כמתאוננים היא מפרשת ויהי בנסוע הארון והרי כבר היא פרשה אחרת וכבר הופסקו שתי תיבות ויהי העם ורוב תיבה כמתאוננים קודם הנו"ן ואיך קאמר שעשה לה הסימן מלמטה ומה ענין לסימן של ויהי בנסוע להיותה במתאוננים שהיא פרשה אחרת וענין אחר בפ"ע.

והנה בדבר קושיא זו שמה ענין לסימן של פרשה ויהי בנסוע להיות במתאוננים שהיא כבר פרשה אחרת היה מקום אתי לומר דזה תליא בפלוגתא דתנאים רבי ות"ק דת"ק נתן טעם הסימנין מפני שאין זה מקומה וא"כ הסימנין אינן שייכות רק לוייה בנסוע ואין שום שייכות להסימן להיות במתאוננים אבל רבי נתן הטעם להסימנין מפני שהוא ספר בפ"ע א"כ כמו שויהי בנסוע הוא ראש הספר כמו כן ויהי העם כמתאוננים ג"כ ראש הספר, ויען שבכל שאר התחלת הספר יש ד' שיטין פנוים וכאן שלא רצה להניח פנוי כל כך מאיזה טעם או שלא רצה להיות חלק מרובה על הכתב להיות ד' שיטין פנוים מכאן וד' שיטין פנוים מכאן וספר קטן שהוא רק שני פסוקים באמצע עשה סימנים אחרים לראשי הספרים הללו ועשה סימן בנו"ן של בנסוע לידע שפרשת ויהי בנסוע הוא התחלת הספר בפ"ע ועשה סימן בנו"ן של כמתאוננים לידע שפרשת ויהי כמתאוננים הוא התחלת הספר בפ"ע ושפיר שייך שסימן אחד בפרשה ויהי בנסוע וסימן אחר בפרשת כמתאוננים.

והעולה מזה דלרבי י"ל שנוני"ן המנוזרין הם נוני"ן של בנסוע ושל מתאוננים עצמן אבל לרשב"ג דאיהו הת"ק דרבי אין מקום לומר שנו"ן של מתאוננים מנוזרת וצ"ל דלרשב"ג הסימנים הם בריוח הפסקת הפרשה ואם הדבר היה כן הנה לפי פשטן של דברים הלכה כת"ק דרבי דאיהו נזכר בלשון סתם ולא בלשון יחיד דהיינו בלשון חכמים והלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו. אלא שאנו חזינן להפוסקים דנקטי הלכתא כרבי בס"ת שיש בה כדי ללקוט פ"ה אותיות שמצילין מפני הדליקה והיינו נגד פרשת ויהי בנסוע שיש בה פ"ה אותיות והוא ספר בפ"ע וכמבואר ברי"ף פ' כ"כ ועיין בר"ן שמה וכן הרמב"ם פ' כ"ג מהלכות שבת ובש"ע א"ח סימן של"ד סעיף י"ג. וכן מפורש במסכת שבת דף קט"ו ע"ב ושם פירש רש"י בהדיא הטעם משום שספר ויהי בנסוע יש בו חמש ושמונים אותיות והוא ספר בפני עצמו.

וטעם דפסקינן הלכה כרבי אף דרשב"ג נשנה בלשון חכמים היינו משום דר' שמואל בר נחמן שם /שבת/ דף קט"ז ע"א אתיא כרבי ולא מצינו אמורא שחולק עליו בזה לכך קיימינן שכך הלכה וא"כ הלכתא כרבי שפיר יש להסופרים המנוזרים נו"ן של בנסוע ונו"ן של כמתאוננים על מה לסמוך. אמנם אחר העיון הא ליתא דאטו רבי ורשב"ג נחלקו בענין הסימנים עצמן הלא לא נחלקו רק בטעם הסימנין שת"ק נתן טעם לדבר מפני שאין זה מקומה ורבי השיב לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר בפ"ע הוא אבל באופן הסימנין לא מצינו שנחלקו ואין להרבות מחלוקת בחנם מה שלא מצינו מפורש וכאן דלרשב"ג ודאי הסימנים אינן במתאוננים א"כ גם לרבי כן ואם כי גם לרבי קשה מה שהקשיתי לעיל מה ענין הסימנים לנוני"ן וראוי להיות הסימנין באותיות הראשונות של הפרשיות היינו וי"ו של ויהי בנסוע וגם וי"ו של ויהי כמתאוננים שהם אותיות קדומים של תחילת הספר. ולכן העיקר שנוני"ן המנוזרים הם סימנין עומדים בפ"ע אחת קודם ויהי בנסוע ואחת קודם ויהי העם אחרי כלות פ' ויהי בנסוע בריוח הפרשיות ובזה אתי שפיר בין לרבי ובין לרשב"ג דלרשב"ג השני סימנים מורים שמסימן זה עד סימן זה כל מה שנכתב בינתיים עתיד ליעקר ממקום זה ויכתב במקומו ולרבי הסימן שקודם ויהי בנסוע להורות שכאן תחילת הספר והסימן שלאחר ויהי בנסוע לומר שכאן סיום הספר ומתחיל ספר חדש ויהי העם וגו'. ובהא נחתא ובהא סלקא שיש לעשות הנוני"ן המנוזרים בריוח שבין הפרשיות ומשום חשש יתר אות אין כאן כלל שכבר כתבתי שאין מקור ושורש לדין של רש"ל לפסול משום יתר אות היכא שאינו מקלקל התיבה ועוד שאין כאן יתר כלל שהרי הנוני"ן הם מנוזרים ואין להם צורת אות כלל ולא מקרי אות רק סימן בעלמא וכמ"ש לעיל בשם רבינו האי ואטו אם נפל שריטה דיו בגליון הספר יופסל הא ודאי ליתא ואי משום שממעט בשיעור ריוח הפרשה נ"ל שיש

להניח אחרי כלות מן המחנה שהיא לפני ויהי בנסוע באמצע השיטה ריוח כדי ט' אותיות ואח"כ הנו"ן המנוזרת ואח"כ ריוח כמו ב' או ג' אותיות ואח"כ להתחיל ויהי בנסוע באותה שיטה כדי סתומה ואחר כלות אלפי יניה ריוח כמו ב' אותיות ואח"כ נו"ן מנוזר ואח"כ ריוח ט' אותיות באותה שיטה ובראש השיטה השניה יתחיל פ' ויהי העם וגו' ובה יוצא ידי כל החששות וצורות הנוני"ן המנוזרין כמ"ש האור תורה. כנלע"ד הלכה למעשה אם יבוא לידי סופר שיכתוב ס"ת מהיום והלאה.

5. רמב"ם הלכות שבת פרק יא הלכה י

הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד כמו דד תת גג רר שש סס חח חייב, והכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפילו משני סימניות.

6. מגיד משנה הלכות שבת פרק יא הלכה י

הכותב אות אחת כפולה וכו'. במשנה וסוגיא שם בגמרא (שם ק"ג): וכו' יהודה. ונראה מדברי רבינו שאינו חייב אלא כשהן שם אחד ר"ל שיש להם כונה כגון אלו גג דד שכתב אבל אא דאאזרך וכיוצא בהן שאינן מלה אינו חייב וכן נראה מן הגמ': והכותב בכל כתב וכו'. משנה (שם ק"ג) הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני סימניות בכל לשון חייב. ופירש רבינו האי שני סימניות שאינן אותיות ידועות בכתב שהן נקראות סימנין בעלמא כגון נוני"ן הפוכים דכתיבי גבי ויהי בנסוע הארון כדמפורש פרק כל כתבי (שם קט"ו):

7. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ז הלכה ח

ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשונות כגון הפא"ן הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש, ויזהר בתגין ובמניינן יש אות שיש עליה תג אחד ויש אות שיש עליה שבעה, וכל התגין כצורת זייני"ן הן דקין כחוט השערה.

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קמ

סוף דבר שברור לע"ד שכל מה שיוסיפו בפנים המזוזה אף בלא צבע כלל ואף בחק תוכות ואף סימנים בעלמא נפסלה המזוזה וכן בתפילין וס"ת. ולכן אלו המזוזות שנחקקו מבפנים אותיות נבדק מד פסולות וצריך להסירם וכשיסירו יוכשרו. ואינו כלום מה שמביא כתר"ה מספר מלאכת שמים שמה שאינו מועיל הסרת הניקוד הוא מטעם דנראה ונדחה אינו חוזר ונראה, שהרי הוא כנגד כל רבותינו שדברו בזה, וגם אם נימא כטעם זה לא היה מועיל תיקון לכל פסול וגם כתר"ה הא מסיק שיוכשרו לאחר שיסירו. ומסתבר שאם יסירו באופן שלא יוכלו להכיר האותיות אף שישאר איזה רושם נמי יוכשרו כיון שהרושם שישאר אינו הסימן שעשו הוי הרושם רק כשינוי בעלמא שיש באיזה מקום בהקלף שאינו פוסל, ואף כשנפל איזה טיפת דיו על הגליון כיון שאינו לכוונה לא תיפסל, וכן הוא הרושם שישאר אחר שיסירו שאינו כלום לפסול. ולכתחלה אין לכתוב נבדק גם על צד שמבחוץ דהא משמע מלשון אלא שמבחוץ כותבין דשי שבמחבר שגם מבחוץ אין להוסיף דבר שלא הוזכר במנהגים. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

זהר מנוקד/תרגום/ חלק ג דף קנה/א

תא חזי, נ באשרי יושבי ביתך לא אתמר, בגין דהיא בגלותא. והא אוקמוה חברייא דכתיב, (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וגו'. אלא מה כתיב לעילא, וארון ברית יי נוסע לפניך דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. פיון דהנה נטיל ארונא, נו"ן נטיל עליה (נ"א עמיה), והא שכינתא על גבי ארונא יתיב.

[בא ראה, נ באשרי יושבי ביתך לא נאמרה, משום שהיא בגלות, והרי פרושה החברים, שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וגו'. אלא מה כתוב למעלה? וארון ברית ה' נוסע לפניך דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. פיון שהיה נוסע הארון, נו"ן נוסעת עליו (עמו), והרי השכינה יושבת על גבי הארון.]

תא חזי, חביבותא דקודשא בריהו הוא לגבייהו דישראל, דהא אף על גב דאינון סטאן מארח מישר, קודשא בריהו הוא לא בעי לשבקא לון, ובכל זמנא אהדר אנפוי לקבליהו, דאי לאו הכי לא יקומון בעלמא.

[בא ראה חביבות הקדוש ברוח הוא לגבי ישראל, שהרי אף על גב שהם סוטים מדרה הישר, הקדוש ברוח הוא לא רוצה לעזבם, ובכל זמן מחזיר פניו למולם, שאם לא כה, לא יעמדו בעולם]. תא חזי, ארונא הנה נטל קמיהו ארח תלתא יומין, נ לא הנה מתפרש מניה, ונטיל עמיה. ומגו רחמיו דלהון דישראל, אהדר אנפוי ואסתחר מלגבי ארונא, כהאי איילא דעזלתא, כד איהו אזיל, אהדר אפוי לאתר דנפיק. ועל דא בנסוע הארון, נוי"ן אסתחר אנפין לקבליהו דישראל, וכתפי גופא לגבי ארונא.

[בא ראה, הארון הנה נוסע לפנייהם דרה שלשה ימים, נ' לא היתה נפרדת ממנו, ונוסעת עמו. ומתוה אהבת ישראל מחזיר פניו ומסתובב מלגבי הארון, כמו עפר האילים, כשהוא הולך, מחזיר פניו למקום שמשם יצא. ועל כן בנסוע הארון, נוי"ן מסוכבת פנים למול ישראל, וכתפי הגוף לגבי הארון]. ועל דא כד ארונא הנה נטיל, משה אמר קומה יי, לא תשבוק לון, אהדר אנפוי לגבון, כדין נוי"ן אתהדר לגבייהו כגוןא דא כמאן דמהדר אנפיה למאן דרחים, וכד הנה שארי ארונא (וישראל) למשרי, כדין אהדר נון אנפוי מישראל, ואתהדר לגבי ארונא, ובכלא אתהדר. [ועל כה, כשהארון הנה נוסע, משה אמר קומה ה', לא תעזב אותם, החזיר פנים אלינו, ואז נוי"ן חוזרת לגבייהם כצורה זו, כמי שמחזיר פניו למי שאוהב. וכשהנה מתחיל הארון (וישראל) לשרות, אז החזירה נוי"ן פניה מישראל, והחזרה לגבי הארון, ובכל החזר. אמר רבי שמעון, אלעזר, בודאי הכי הוא, אבל הכא לא אהדר אנפוי מישראל, דאי הכי בעי נון לאתהפכא מגוןא דאתרא עלאה (ס"א דלעילא), האי מנוזר לאחורא והאי באורח מישר לגבי ארונא.

[אמר רבי שמעון, אלעזר, בודאי כה הוא, אבל פאן לא החזיר פניו מישראל, שאם כה, צריכה נוי"ן להתהפך מגון של אחר עליון (שלמעלה), זה מנוזר לאחור, וזה בדרה ישר לגבי הארון].

אגרות משה יו"ד ח"א סי' קס"ה
אגרות משה יו"ד ח"ג סי' קי"ז ד"ה והנה המהרש"ל

Regarding the second question see
אגרות משה יו"ד ח"ב סי' ק"מ ד"ה סוף דבר
מנחת יצחק ח"ב סי' ט"ו

Also see in this second Igros Moshe ד"ה רק שאיכא ד"ה which will help with the first question.

סימן קיא

במקום ששכיחים גונבי ספרי תורות אם מותר לכתוב על הספר בצד השני שם הבעלים

ב"ה, שלום וברכה ברבייה והמשכה לכבוד מחותני האלוף ומרומם הרב הגה"צ המפורסם בתורתו וצדקתו חוטר מגיע תרשישים כש"ת מהו"ר אברהם אבא לייפער הארמו"ר מפיטסבורג שליט"א כעת איתן מושבו באשדוד.

בדבר שאלתו היות לצערנו הגדול שכיחים לאחרונה גניבות של ספרים וספרי תורה והרי זה גורם לתלול הקודש נירא בפרהסיא לכן רוצה כח"ד להנהיג דבר חדש שהוא צו השעה למען למנוע גניבות הללו, לכתוב או לחתום שמות הבעלים בכמה מקומות בצד החיצוני של הספר תורה משום עת לעשות ל"ה הפרו תורתך, זה ת"ש.

חשובה:

א) קודם אבוא על סדר דבריו ואחר כך אכתוב מה שנראה לפיע"ד לדינא, כח"ד הביא מדברי הגב"י מהרה"א קמא יו"ד סי' ע"ד שחולק שם על המהרש"ל דפשיטא ל"י שאסור להוסיף אפילו אות אחת ואפילו בגליון וחולק עליו הגב"י וכתב שלא מצא שום שורש לאסור דבר זה ודוקא לשנות מעיקר הספר תורה בחסר יותר זה אסור אבל דבר שאין לו שייכות וענין למה שכתב בתורה רק ענין חיצוני אין לנו ראייה לאסור, והקשה כח"ד על הגב"י מרכי הרמב"ם בפ"ה מהל' מזוה"ה ה"ד שכתב דאיתם שכיבתים שמות או פסוקים או תחמות בפנים המזוהה הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא וכו' ולא ר"י שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד ר"י של הקב"ה ואהבתו ועבודתו כאלו היא קמיע של הניית עצמן וכו', הרי מבואר ברמב"ם שכל הוספה מקרי ע"ז כיטול המצוה במזוהה וכש"כ בספר תורה דחמור קדושה דודאי אין להוסיף כלום, ולפיע"ד יש לתרץ דברי הגב"י דהרי ידוע דעיקר כוננת מעשה המצוה של מזוהה הוא לקיים מצות הכורא אבל אעפ"כ מצינו בגמרא בפרק התכלת דל"ג רמזוה להניחה בטפח הסמוך לפסח ורבי תנינא מסורא אמר טעמא כי היכי דתינטריה, הרי דסגולת המצוה היא השמירה ולכן כשהוא מוסיף בפנים שמות מלאכים או קדושים או פסוקים לכוננת השמירה הרי בזה מוסיף על סגולת המצוה ואיכא בזה משום בל הוסיף וכל המוסיף גורע אבל בהוספת אות או תיבה שאין לה שום שייכות לעצם המזוהה בזה לא איירי הרמב"ם.

משום כיטול מצות קבורה אבל משום בחקותיהם לא תלכו איכא וגם משום שינוי משאר מחים ג"כ איכא בזה כסו שכתבתי לעיל וכן מוכח מש"ס מועד קטן גבי חכריכים וגם אפילו בלא זה אפילו אי ליכא בני"ר שום חשש והכל יהיה כדן אבל כיון דבכל דבר זה האנשים שעושים המוסוליאום הכל נעשה שלא כדן ואם נחיר כאן בזה יאמרו כבר התירו פרושים את הדבר כדאיתא בש"ס פסחים דל"ז יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקין בייחוס מותרין, לכן יראה כח"ד להשפיע על בני קהלתו להסביר להם תומר הדבר בלי מחלוקת רק בדרך נועם כי במחלוקת נהרס כל חלקה טובה וכל דבר טוב והאבטוריטט של הרב נופל וממילא כל גופי החורה נהרס, לכן ידע את אשר לפניו.

הק' יצחק אייזיק ליעבעס חופ"ק
אבר"ק גרי"דינ

בשולי המכתב:

מה שכתבנו בפנים בענין המוסוליאום שיש בזה גם חשש של בזיון לשאר מחים הרי מנהג העולם בכמה מקומות שכונים אהל על קבר גאון וצדיק ומתאספים שמה להתפלל על קברו על כל צרה שלא תבוא או כימי אלול ולא חיישינן לבזיון שאר מחים דיש לוטר רבזה שמתאספים שם הרבה אנשים להתפלל בזה מוסיפים כבוד לכל המקום ולכל המחיים שנקברו שמה, ונמצא בשו"ת מהר"ם מבריסק שכתב טעם להתיר בנין האהל על קברי צדיקים. (אגב כאשר זכיתי להשתטת על קברי צדיקים בבעלז ה"ה שרי התורה נאוני עולם ה"ה סרן אדמו"ר הנה"ק שר שלום ובנו סרן אדמו"ר הנה"ק מו"ר יהושע ונכדו סרן אדמו"ר הנה"ק מהר"ד זצלה"ה ועל ציונם לא נמצא שום אהל הטעם שלא בנו בנין אהל כדרך שארי צדיקים ונאונים, ונאמר לי הטעם מפני שעל בית החיים שמה נקבר אדם גדול ושמו מוה"ר אהרן משיח זצ"ל ועל קברו נמצא בנין אהל ופעם אחת עבר סרן הנה"ק שר שלום דרך האהל של הצדיק ה"ה א משיח וראה שכבר אחר עמד איש אחד ומחפלה ובפנה אתרה עמדה אשה להתפלל ולדעתו היה חשש יחוד, ולכן צוה שלא לבנות אהל על קברו, ובהרבה מקומות ראיתי שנמצא גדר של ברזל נמוך על קברי אנשים חשובים ועלה במחשבותי אם אין בזה בזיון לשאר המחיים כמו שכתבנו לעיל נבי אהל, ומצאתי בטהר"ם שיק בחלק חושן משפט סי' נ"ו שנשאל בזה ופקפק בזה מטעם אחר דבין רביה החיים הוא חצר של שותפין ממילא אין לעשות שום דבר בלי הסכמת כל השותפין, חוכמי דבעירו היה מעשה שמשפחה רב וצדיק אחד עשו משפחתו גדר על קברו וכאשר ראה את זה הרב אבדיק ה"ה כ"ק מוה"י הנה"ק זצלה"ה הלצתי זצ"ל עתה מיד להרוס הגדר ואמר שזה

לכם לכה אתנו והטבנו לך כי יהיה דבר טוב על ישראל ואת
אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך ויאמר אל
נא תעזב אתנו כי על כן ידעת זנתנו במדבר והיית לנו לעינים
והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב יהיה עמנו
והטבנו לך ויסעו מהר יהיה דרך שלשת ימים וארון ברית
יהיה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה וענן
יהיה עליהם יומם בנסעם מן המנוחה ויהי
בנסע הארון ויאמר משה קומה יהוה ויפצו איביך וינסו משנאיך
מצנך ובנוחה יאמר שובה יהוה רבבו אלפי ישראל

ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויזר אפו
והבערם אש יהוה ותאכל בקצה המנוחה ויצעק העם
אל משה ויתפלל משה אל יהוה ותשקע האש ויקרא שם
המקום ההוא הבערה כי בערה במ אש יהוה והאסף סוף
אשר בקרבו התאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו
מי יאכלנו בשר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים זנבם